

Arkivsak: 17/03712-25

Saksdokumenter:

BM 5.1/19 Redgjørelse for pastoralklinisk utdanning (PKU)

EVU-saker

Sammendrag

1. PKU

Det har over tid vært en debatt knyttet til pastoralklinisk utdanning (PKU). Dette gjelder i særdeleshet kostnadene knyttet til å sende prester på kurset, men også omfanget og måten det gjennomføres på.

Bispemøtet gjorde et vedtak i 2017 om at man ønsker at det skal «utarbeides mer kostnadseffektive ordninger for gjennomføring av PKU» (BM 7/17). I behandling av øvrige EVU-saker høsten 2018 vedtok Bispemøtet i sak 36/18 at «Bispemøtet vil følge opp arbeidet med å se på kostnadene knyttet til PKU og ber om at denne saken kommer til behandling på bispemøtet i februar 2019».

I denne saken gjøres det rede for ulike sider ved PKU-tilbudet slik det fremstår i dag. Målet for behandlingen av saken er å gi Bispemøtets AU føringer inn i en direkte samtale med MF om videreutvikling av PKU. Saken kan etter et slikt møte komme tilbake til Bispemøtet for et mer konkret vedtak knyttet til PKUs prioritet i det videre EVU-arbeidet.

2. Kommende kurs

Bispemøtet gir på sine møter i februar og oktober anbefalinger til hvilke nasjonale kurs som skal anses som støtteverdige i REUene. I denne saken handler dette om kursutlysninger høsten 2019. Kurs som er foreslått anbefalt utlyst høsten 2019 er:

- PKU
- Prest i et livsøpningssamfunn.

Det gis også en statusoppdatering og orientering om kommende kurs, herunder kurs om ledelse, roller og samspill i menighetene.

3. Teologidagene 2020

På bakgrunn av suksessen med gjennomføringen av Teologidagene 2018, planlegges en ny konferanse i 2020. Dette er en orientingssak, med mulighet for biskopene til å komme med innspill til den videre planleggingen.

4. EVU-konferanse 12. april 2019

Bispemøtet planlegger, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene for prestene, en EVU-konferanse i Oslo 12. april. Sentralt på konferansen vil være en dialog med bispedømmene knyttet til rammer for EVU-arbeidet, samhandling mellom Bispemøtet og bispedømmene, samt evaluering av Nasjonal kompetanseutviklingsplan. Dette er en orientingssak, med mulighet for biskopene til å komme med innspill til den videre planleggingen.

Forslag til vedtak

1. Bispemøtet har drøftet PKU og gitt innspill til Bispemøtets AU i forkant av en drøfting med MF om videre utvikling av kurset. Bispemøtet ber om at saken kommer tilbake til endelig behandling i løpet av kort tid.
2. Bispemøtet anbefaler at følgende kurs lyses ut høsten 2019 med sikte på oppstart våren 2020: - PKU
- Prest i et livsønsåpent samfunn
3. Bispemøtet tar arbeidet med Teologidagene 2020 til orientering.
4. Bispemøtet tar arbeidet med planleggingen av EVU-konferanse 12. april til orientering

Saksorientering

Bakgrunn

1. Pastoral-klinisk utdanning (PKU)

Kort om PKU

Håndbok for PKU skriver at formålet med den pastoralkliniske sjelesorgutdanningen har som formål å utdanne prester og andre kirkelige medarbeidere i sjelesorg. I ordinasjonsløftet heter det «*at du i sjelesorg og skriftemål drar omsorg for hvert enkelt menneske, og bærer det frem for Gud i bønn og påkallelse med takk,*». PKU har derfor som formål å dyktiggjøre prester til å utføre sin ordinasjonsforpliktelse.

Videre heter det om PKU i håndboken:

I PKU står erfaringsbaserte læringsmetoder i sentrum. Konteksten for PKU har tradisjonelt vært sykehus eller steder hvor det gis behandling. Dette forklarer delvis navnet "*pastoralklinisk utdanning*". Men vi kan også merke oss at termen "klinisk" har referanse til metodetenkningen i PKU. Den "kliniske metode" - som er utviklet innen helsevesenet - har ofte stått i et visst spenningsforhold til ensidig vektlegging av teori og tradisjonell vitenskapelig metode. For vår kontekst kan vi si at "klinisk" - med referanse til praksis - fremhever at det som kan observeres og erfares i praksisutøvelse av sjelesorg tillegges avgjørende vekt og betydning. Teoretisk tilnærming er ikke tilstrekkelig for å utvikle seg som sjelesørger.

PKUs læringsmodell forutsetter at læring ikke er begrenset til overføring av kunnskap. Snarere er læringen resultat av en prosess der den som er under utdanning spiller hovedrollen, der læring skjer i stadig vekslende mellom praktisk erfaring og teoretisk refleksjon. Denne læringsformen har røtter i voksenpedagogikken, som føres tilbake til USA og Europa på 1920-tallet. Fagets fremste og sannsynligvis første pioner var Eduard C. Lindeman. I annen halvdel av 1900-tallet ble hans arbeider videreutviklet bl.a. av Malcom Knowels. Fra disse teoriene vokste den moderne voksenpedagogikken fram, og fikk etter hvert stor innflytelse innen etter- og videreutdanning i helse-/ skole-/ og sosialsektoren. PKU har hentet mesteparten av sin pedagogikk fra disse kildene. Anerkjente navn innen voksen / veiledningspedagogikken i dag er for eksempel Patricia Cranton og Jack Mezirow. Med referanse særlig til gruppeelementet i PKU og arbeidet med å utvikle personlig kompetanse og relasjonskompetanse i sjelesorg, opprettholdes og utvikles også et dialogisk forhold til sentrale psykologiske tradisjoner, ikke minst sosialpsykologiske, psykodynamiske og systemiske teorier.

Status for PKU i dag

Det er i dag MF som koordinerer alt PKU-tilbudet i Norge, men kursene foregår ved ulike

institusjoner. I dag er mulig å gjennomføre PKU på følgende steder:

- Lovisenberg diakonale sykehus
- Akershus universitetssykehus
- Haraldsplass diakonale sykehus
- Institutt for sjelesorg, Modum Bad
- Feltprestkorpsset

PKU gjennomføres som studieemner på 20 studiepoeng, og det er mulig å i alt gjennomføre tre ulike kurs. Dette kan utgjøre hovedtyngden i en master i klinisk sjelesorg. Det er få som gjennomfører hele masteren, men den er nødvendig for selv å kunne være godkjent PKU-veileder.

MF melder at 20-25 prester gjennomfører et PKU-kurs årlig, og at dette tallet er nokså stabilt. Av disse er omtrent halvparten ansatt i bispedømmene. Der det ellers oppleves sviktende oppslutning omkring andre EVU-tiltak, er status altså noe annerledes for PKU selv om det over tid er færre søkere også hit. Det vil si at dagens kurs fylles opp, men at det ikke er samme omfang på ventelister nå som det var for 10 år siden.

Ulike former for PKU

PKU kan enten gjennomføres som et 11-ukers kurs eller med forlenget frist. Om de ulike variantene står det i håndboken for PKU:

PKU 11-ukers fulltids studium:

I denne modellen har deltakerne sin kliniske praksis ved eller i tilknytning til kursstedet. Tiden fordeles mellom sjelesørgiske samtaler og veiledning, egenerfaringsgruppe, didaktisk undervisning og selvstudium. Det som kjennetegner denne modellen er mengden kliniske erfaringer sammenholdt med kort avstand i tid mellom kliniske erfaringer og systematisk refleksjon over disse. Daglige samlinger i PKU - gruppen gir høy læringsintensitet med tanke på samspill og relasjonsdynamikk.

PKU utvidet tidsramme (deltid):

I denne modellen hentes det kliniske materialet fra deltakernes egen arbeidshverdag. Kurs med utvidet tidsramme kan organiseres på ulike måter med tanke på samlingenes lengde og intervallene mellom dem. Samlingene benyttes til veiledning, egenerfaringsgruppe og didaktisk undervisning. Det som kjennetegner denne modellen er at deltakerne samler relevante praksiserfaringer fra sitt daglige arbeid og bringer disse med seg til samlingene i PKU - gruppen. Dette skaper nærhet til egen kontekst.

Der det tidligere kun var mulig å gjennomføre PKU som fulltids studium, har oppslutningen om utvidet tidsramme økt de siste ti årene. Når Haraldsplass diakonale sykehus utlyser nytt kurs neste gang skjer dette med utvidet tidsramme. Dermed er det kun Lovisenberg som fremdeles tilbyr fulltidsstudium. Dette vil si at flere prester nå enn tidligere har sin praksis i PKU i egen menighet fremfor på institusjon.

Relevansundersøkelse

MF gjorde høsten 2017 en relevansundersøkelse av PKU (se vedlegg). Undersøkelsen ble sendt til uteksaminerte PKU-studenter de siste ti årene. Av 180 mottakere svarte 134. Resultatene og kommentar til undersøkelsen ligger vedlagt. Blant hovedfunnene i undersøkelsen heter det at respondentene viser en høy grad av tilfredshet og måloppnåelse. Blant de som gjennomfører skjer det en forskyvning fra å være ansatt i bispedømme til å arbeide ved institusjoner. I undersøkelsen oppgir 51% av respondentene at bispedømmet var arbeidsgiver da de ble opptatt til utdannelsen, mens 42% oppgir at de er ansatt av bispedømmet per 01.11.17. Det er derimot ikke nødvendigvis slik at PKU leder prester ut av ordinær prestetjeneste, men trolig heller slik at de som ønsker fra tidlig av å arbeide ved institusjon begynner som menighetsprest og gjennom dette tar PKU for å kvalifisere seg til stilling ved institusjon.

Kostnader knyttet til PKU

Bispemøtet peker særlig på kostnadene knyttet til PKU. Kursavgiften er kr 32 000,- og den er lik for alle kursene. Det er dermed de ulike variantene som avgjør prisen, knyttet til

oppholdsutgifter og vikarmidler. Når Ahus gjennomfører en variant med samling hver mandag over en periode fra september 2019 til februar 2020 er dette kostnadseffektivt, men med begrensede mulighet for deltagere med lang reisevei. Lovisenbergs variant med 11 ukers kontinuerlig samling fra september 2019 er lettere å delta på for de med lang reisevei, men har desto større kostnader knyttet til opphold og vikar.

Sør-Hålogaland bispedømme oppgir at de dekker utgifter opp til kr 40 000,- (kursavgift + hybel) for én prest i 2019. De skriver i epost til Bispemøtet: *«I tillegg kommer lønn under permisjon og eventuelle vikarutgifter. Utgiftene til vikar varierer ut fra om vi har mulighet til å sette inn vikar på grunn av kostnadene, eventuelt om vi får tak i vikar, eller om dette må løses internt i prostiet. PKU i sin nåværende form er samlet sett en ganske dyr utdanning for bispedømmerådet, og det er krevende å ivareta menighetene under fravær»*. Når Sør-Hålogaland trekkes frem som eksempel i denne saken er grunnen av at de, som flere andre, både er nødt til å sende sine prester på fulltidskurs samt har utfordringer med tilgang på vikarer. Signalet de gir er at det ikke blir lettere å gi permisjon til prester som ønsker å ta PKU i fremtiden, og etterlyser regionale varianter (eksempelvis knyttet til Viken senter i Bardu).

Internasjonalt samarbeid

PKU har sin opprinnelse i USA, og PKU i Norge står i et fellesskap av flere internasjonale aktører som står sammen om metodikk og innhold i PKU.

Veien videre

MF har sendt brev til Bispemøtet hvor de berører kostnadene knyttet til PKU samt PKUs relasjon til menighetsprestetjeneste. De skriver her at de er åpne for å drøftinger omkring ulike løsningsalternativer for kurskostnader. I brevet ber de om at PKU fortsatt gis prioritet, og at de gjerne møter Bispemøtets arbeidsutvalg for en drøfting av problemstillinger knyttet til utdanningen.

Bispemøtets behandling av PKU vil i denne sammenhengen være å gi føringer til Bispemøtets AU for hva man ønsker å fremme av synspunkter i et kommende møte med MF om PKU. Saken vil etter et slikt møte kunne komme tilbake til Bispemøtet for å kunne gjøre vedtak om i hvor stor grad PKU skal prioriteres i det videre EVU-arbeidet.

2. Kommende kurs

Ledelse, roller og samspill i menighetene

Det planlagte kurset om ledelse har vært tematisert på Bispemøtet, senest i oktober 2018. På dette møtet ble tverrfagligheten i kurset drøftet, sammen med i hvor stor grad kurset skulle være knyttet til Kirkemøtets vedtak fra 2016 hvor det heter at «soknepresten kan, men må ikke, være daglig leder med et administrativt ansvar» (KM 8/16). Det var et ønske fra Bispemøtet at tverrfagligheten ble styrket, og at referansene til Kirkemøtevedtaket ble tatt ut. I vedtaket fra Bispemøtet (BM 36/18) heter det:

Bispemøtet imøteser et kommende kurs om ledelse i lokalkirken, men ser at det fremdeles gjenstår nødvendige avklaringer og arbeid før kurset er klart til å lyses ut. Dette handler både om økonomi og relasjonen til de ulike arbeidsgiverlinjene, samt KA. Bispemøtet ber om at kurset utvikles videre og lyses ut når disse avklaringene er gjort.

I etterkant av dette har det vært kontakt mellom Bispemøtet og kurstilbyderne, samt mellom Bispemøtets AU og KA. Bispemøtets AU vurderte at det var gjort tilfredsstillende endringer i kursbeskrivelsen, og at kurset derfor lyses ut med søknadsfrist til bispedømmene 15. mars 2019 med oppstart høsten 2019.

Kurset, som opprinnelig hadde tittelen «daglig ledelse i soknet», har nå fått navnet «Ledelse, roller og samspill i menighetene», og legger i større grad vekt på samspill mellom medarbeidere og generelle ledelsesperspektiver. Det er også gjort en organisatorisk endring i å redusere omfanget fra tre samlinger over tre semestre til to samlinger over to semestre. Oppdatert kursskisse ligger vedlagt.

Ettersom Bispemøtet fattet vedtak om dette kurset i sak BM 36/18 skal det ikke fattes vedtak knyttet til denne saken nå, men må forstås som en orienteringssak.

Utlysninger våren 2019

Det er lyst ut tre kurs våren 2019, med søknadsfrist til bispedømmene 15. mars. I tillegg til kurset om ledelse, roller og samspill i menighetene er PKU og Prest og teolog i praksis (PTP) utlyst. PKU og PTP er faste utlysninger, og årsaken til at det ikke lyses ut flere kurs er et ønske om å sikre nok deltagelse på ledelseskurset.

Bispemøtet sendte 7. januar brev til bispedømmene med informasjon om vårens kursutlysninger. Det ble i brevet henstilt om at REUene vurderer hvor mange som kan innvilges støtte til PKU og PTP i denne omgangen i lys av at flest mulig skal få delta på ledelseskurset. Som i øvrige år er PTP del 1 en obligatorisk del av Innføringskurs for nye prester, og Bispemøtet dekker kursavgift mens bispedømmene dekker reisekostnader. Det er også viktig at prester i Innføringsprogrammet sikres nok tid til forberedelser til kurset og at dette legges inn i arbeidsplanene.

Utlysninger høsten 2019

På grunn av utgifter knyttet til ledelseskurset vurderes det som fornuftig å begrense antall kursutlysninger også høsten 2019, altså at det ikke igangsettes kurs våren 2020 utover PKU som utlyses hvert semester. Bispemøtet ble i sak 36/18 orientert om et kommende pilegrimskurs i regi av TF. Dette kurset er planlagt utsatt til utlysning våren 2020, med oppstart 2020. Årsaken til utsettelsen er dels begrunnet i økonomi i bispedømmene, men også fordi TF vurderer det som et mer gunstig tidspunkt å gjennomføre kurset på.

Samtidig som antall kurs for menighetsprester er foreslått begrenset i 2019, er situasjonen noe annerledes for prester med tilknytning til offentlige institusjoner. «Prest i et livssynsåpent samfunn» er et videreutdanningskurs som har vært planlagt en god stund. Det var opprinnelig tenkt å ha oppstart i 2019, men har blitt utsatt på grunn av kurset om ledelse. Det planlegges nå å ha oppstart våren 2020, det vil si at det må lyses ut høsten 2019.

«Prest i et livssynsåpent samfunn» er planlagt i samarbeid mellom Presteforeningens ulike fagutvalg for helseprester, fengselsprest og studentprester i samråd med de teologiske lærestedene. TF vil stå som kursutlyser. Det er en forventning til kursets gjennomføringsevne at prester ansatt i helsesektoren vil utgjøre hovedandelen av deltagerne og at det derfor ikke avhenger av nok støtte fra prester ansatt i bispedømmene for å kunne gjøres. Bispemøtet gjorde et vedtak i sak 42/18 om fengselspresttjenesten om at man i dialog med fengselspresttjenesten «sikrer en fortsatt god kompetanseutvikling». Det er lenge siden arbeidsgiver for fengselsprestene har tatt initiativ til videreutdanning for denne gruppen, og det har de siste årene vært en stor utskifting av fengselsprester. Dette kan gi grunnlag for at fengselsprester som ønsker å delta på dette innvilges støtte. På samme måte har det vært få tilbud til studentprester, og støtte til disse prestene for å delta på dette kurset kan følge samme logikk som for fengselsprester.

Fremtidige kurs

Av fremtidige kurs med en konkret utforming og plan for gjennomføring finner vi, utover TFs planlagte pilegrimskurs, et gudstjenestekurs i regi av MF. Dette er et samarbeid mellom MF, Musikkhøgskolen og Kirkerådet. Planlagt oppstart for dette kurset er Mikkelmess i 2020. Vedtak knyttet til om disse kursene skal anbefales som støtteverdige vil bli behandlet på Bispemøtet i oktober 2019.

Bispemøtet uttalte i sak 45/18 at man ser behov for å rekruttere flere ABV-veiledere, og ba fagrådet for ABV om å vurdere planer for et nytt AVU-kurs. Saken har blitt drøftet i fagrådet, og lansert for Kompetanserådet på deres møte i januar 2019. Det er nyttig å inkludere dette i en orientering om kommende kurs på tross av at dette er helt i begynnelsen av planleggingsprosessen.

Andre kurs som er under planlegging (tidspunkt er kun tentative):
- Dogmatikk/samtidsteologi – TF – vår/høst 2021

- Funksjonshemmede i kirken – VID – 2020/2021
- GT-kurs – VID – 2020/2021
- Skriftemålet som praksis og prisme – MF
- Sjelesorgkurs (ikke PKU) – TF (mulig samarbeid med VID)

Med utgangspunkt i de kursene som har et mer eller mindre ønsket oppstartstidspunkt vil dette gi følgende langtidsplan for EVU-tiltak:

	2019 høst	2020 vår	2020 høst	2021 vår	2021 høst	2022 vår	2022 høst	2021 vår
Ptp del 1								
Ptp del 2								
PKU								
Teologi og forkynnelse								
Ledelse, roller, samspill								
Prest i livsynsåpent								
Pilegrimskurs								
Gudstjenestekurs								
AVU								

3. Teologidagene 2020

Teologidagene ble avholdt første gang våren 2018, og ble godt tatt imot. Den 5. og 6. mars var omtrent 250 prester og andre teologisk interesserte samlet på VID vitenskapelige høgskole for en teologisk konferanse med tema «Frelse». Konferansen var et samarbeid mellom Bispemøtet, MF, VID, Teologisk fakultet v/UiO, Presteforeningen og TeOLOgene. Deltagerevalueringen som ble holdt i etterkant ga svært positiv tilbakemelding på konferansen og samarbeidspartnerne var godt fornøyde.

På et evalueringsmøte i mai 2018 ble det drøftet om det burde holdes en ny konferanse, og samarbeidspartnerne skulle undersøke på hvilke premisser man kunne gå inn i et nytt samarbeid. På et nytt møte i oktober 2018 ble det klart at det var interesse for å arrangere Teologidagene på nytt i 2020, og at alle samarbeidspartnerne ville bidra inn på samme premisser som sist. Det var allikevel et ønske om at Bispemøtet tok på seg det økonomiske ansvaret, det vil si dekke et eventuelt underskudd av en kommende konferanse. Sett i lys av økonomien knyttet til Teologidagene 2018, som gikk med omtrent 20 000,- i overskudd, var dette noe Bispemøtet sa seg villige til.

Arbeidsgruppen for Teologidagene 2020, som består av en representant for hver av samarbeidspartnerne, hadde ett møte i desember 2018 hvor følgende hovedpunkter ble bestemt:

- NLA inviteres inn til å være med i samarbeidet
- Konferansen holdes i midten av mars 2020
- Konferanstedet bør være i tilknytning til ett av lærestedene. Georg Sverdrups hus, Universitetsbiblioteket ved UiO, er reservert fredag 13. mars
- Temaet for konferansen er «Åpenbaring»
- Dr. Rowan Williams inviteres til å være Key-Note Speaker

I etterkant av møtet har NLA takket ja til å bidra inn i konferansen. Dr. Williams har meddelt at han ikke har anledning til delta på konferansen.

Neste møte er satt til onsdag 27. februar, og tidspunkt og sted for konferansen søkes avklart i forkant av dette møtet. Det vil deretter lages en plan for promotering av konferansen, og konferanseprogrammet utvikles videre i et samarbeid mellom partene.

4. EVU-konferanse 12. april 2019

Bispemøtet planlegger, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene for prestene, EVU-konferanse 12. april på Thon Hotel Opera. Det er sendt ut invitasjon til bispedømmene med et ønske om at EVU-koordinator ved bispedømmekontoret samt én tillitsvalgt fra hvert bispedømme deltar. Som vanlig praksis er på arrangementer i regi av Bispemøtet, dekker Bispemøtet kursavgift mens bispedømmene besørger reisekostnader. Utover deltagelse fra bispedømmene inviteres også representanter fra de teologiske lærestedene til å delta. SEU er koblet på prosessen med forberedelse av konferansen.

Av temaer som er planlagt tatt opp er samhandlingen mellom Bispemøtet og bispedømmene. Dette var også tematisert på Bispemøtet i oktober 2018. Det vil være viktig for det videre EVU-arbeidet at det sikres en god dialog mellom bispedømmekontorene og Bispemøtets sekretariat slik at man er oppdatert på hverandres planer.

En av de store utfordringene i EVU-arbeidet er presters motivasjon til å delta kurs. Mulige årsaker til dette ble drøftet på SEU 21. januar. Sentralt står rammene for presters deltagelse, i særlig grad vilkår for permisjon og vikarordninger. Her vil det være ulike forutsetninger i de ulike bispedømmene, og det må vurderes hvordan man kan arbeide videre med dette for å sikre kompetanseheving i presteskapet. I gjeldende kompetanseutviklingsplan heter det at «Bispemøtet utarbeider en veiledning om rammer for permisjon, refusjoner og tilrettelegging på basis av gjeldende avtaleverk i staten.». En slik veiledning er ikke utarbeidet, og det må vurderes om og i så fall på hvilken måte dette bør skje.

Et mål for konferansen er også å komme videre i arbeidet med å evaluere Nasjonal kompetanseutviklingsplan. Det er sendt ut brev med evalueringsspørsmål til alle bispedømmekontorene, og håpet er at dette blir tematisert på vårens ulike møter i REU og at deres evaluering kan brukes som ressurs på konferansen.